

УДК 378.147

Крупик Дарія,
магістрантка 2 курсу спеціальності
014 «Середня освіта. Історія»
Тернопільського національного університету
імені Володимира Гнатюка.
м. Тернопіль, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В УМОВАХ НУШ

У статті досліджено особливості формування психолого-педагогічної складової професійної компетентності вчителя історії в умовах НУШ. Охарактеризовано взаємозв'язок між педагогічною майстерністю і стилями педагогічної діяльності вчителя та якістю освітнього процесу.

Ключові слова: НУШ, особистість вчителя, освітнє середовище, професійна компетентність.

Крупик Д. М. Psychological and pedagogical component of the formation the teacher's professional competence history in the conditions of NUS. The article examines the features of the formation of the psychological and pedagogical component of the professional competence of a history teacher in the conditions of NUS. The relationship between pedagogical excellence and the styles of a teacher's pedagogical activity and the quality of the educational process is characterized.

Key words: New Ukrainian school, teacher's personality, educational environment, professional competence.

Постановка проблеми. Сучасна українська школа переживає складні зміни, перебуваючи під впливом економічних та соціальних факторів. Зважаючи на вище зазначене, то в даних умовах потрібні висококваліфіковані педагоги, які постійно шукають найефективніші шляхи й засоби навчання, виховання й формування. Такі завдання поставлені й перед вчителем історії, як головним суб'єктом навчального процесу.

Варто зауважити, що вчитель історії стикається з рядом проблем: постійна зміна змісту освіти, недостатня забезпеченість матеріально-технічної бази, розбіжність фактичного матеріалу курсу історії з висвітленими матеріалами засобів масової інформації, недостатній рівень володіння інформаційними технологіями. Щоб виконати поставлені завдання вчителю потрібно володіти високим рівнем професійної компетентності.

Саме тому дослідження психолого-педагогічної складової професійної компетентності вчителя історії сприятиме оптимізації навчального процесу ЗСО загалом, та підвищенню якості історичної освіти зокрема.

Стан дослідження. Проблема професійної компетентності педагогічних працівників перебуває в центрі уваги дослідників вже досить давно, що свідчить про актуальність та важливість обраного нами напрямку дослідження. Зокрема, поняття професійної компетентності знайшло відображення у роботах І. Зимньої, І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Маркової, Н. Бібік, О. Савченко, О. Сухомлинської, А. Щербакова, О. Кучер, Л. Хоружої та ін. у працях цих авторів поняття «професійна компетентність вчителя» дефініціюється, як сукупність його особистісних якостей – загальної культури, фахових знань та умінь, що у взаємодії дають оптимальний освітній результат.

Проте нові зовнішні та внутрішні чинники зумовлюють потребу в корегуванні існуючих концептуальних засад професійної підготовки вчителя у напрямку їх пристосування до освітнього середовища НУШ, що і визначає актуальність теми дослідження

Метою статті є аналіз психолого-педагогічної складової формування професійної компетентності вчителя історії в умовах НУШ.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на важливість історичних знань у сучасному освітньому процесі, варто зауважити, що такі поняття, як «знання» і «компетентність» відіграють у ньому одну з ключових ролей. Адже саме від історичних знань суспільства залежить подальше функціонування усіх державних процесів.

Поняття «компетентності» і «професійної компетентності» у сьогочасній науці трактується по різному. Так, А. Маркова у своїх працях говорить про те, що професійна компетентність – це такий психологічний стан, що дає змогу діяти відповідально та самостійно, здатність до виконання усіх професійних завдань. Показниками професійної компетентності, на думку деяких дослідників є загальна сукупність необхідних знань, умінь та навичок; уміння їх практичного застосування; прогнозування можливих наслідків певних дій; результат виконаної праці; практичний досвід; гнучкість методу; критичність мислення; індивідуально-психологічні якості [3].

На нашу думку, важливою умовою висококваліфікованого викладання суспільних дисциплін в навчально-освітній системі освіти є наявність демократично мислячого, поінформованого та компетентного вчителя, що ознайомлений із новими досягненнями, науковими й педагогічними дискусіями на національному й світовому рівнях. Професія педагога вимагає від людини постійного самоудосконалення.

Сьогоднішня система педагогічної освіти базується на вирішенні поставлених перед нею певних цілей. Дані цілі базуються на формуванні активного громадянина зі свідомою громадською позицією, високим рівнем інтелекту та стійкими духовно-моральними цінностями, що поєднані з демократичним типом мислення.

На думку Л. Карпової, професійна компетентність будь-якого педагога повинна складатись з трьох компонентів: мотиваційного, що забезпечує сформованість загальнокультурної, особистісно-мотиваційно та соціальної компетентності; предметно-практичного, що сприяє розвитку методологічної, практично-діяльній, дидактико-методичній, спеціально-науковій, економіко-правовій, екологічній, інформаційній, управлінській, комунікативній компетентностей; саморегуляційного, що розвиває психологічну компетентність [2].

Ми погоджуємось з думкою Н. Кузьміна, що професійна компетентність є сукупність спеціальної, методичної, психолого-педагогічної компетентностей та рефлексії професійної діяльності.

У своїй праці «Психологія професіоналізму» А. Маркова виокремила певні види професійної компетентності:

- спеціальна компетентність, яка спрямована на володіння професійною діяльністю на високому рівні; здатність до проєктування власного професійного розвитку;
- соціальна компетентність, спрямована на володіння спільною професійною діяльністю, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці;
- особистісна компетентність, що дозволяє опанувати прийоми особистісного самовираження й саморозвитку;
- індивідуальна компетентність, спрямована на володіння прийомами особистісної саморегуляції і розвитку індивідуальності в рамках власної професії; готовність до постійного професійного зростання; здатність до індивідуального самозбереження, тобто вміння вберегти себе від професійного вигорання; вміння організовувати власну діяльність [3].

Нам імпонує думка вченої, адже вище зазначені компетентності показують сформовану особистість, яка здатна до повноцінної професійної діяльності.

Беручи до уваги те, що проблема професійної компетентності учителя розробляється дослідниками досить не тривалий час, то і чітких висновків немає. Так у своїй роботі В. Сластьонін, І. Ісаєва, А. Міщенко і Є. Шиянова пояснюють поняття професійної компетентності вчителя, як єдність його теоретичної й практичної готовності до здійснення професійної діяльності, що характеризує його професіоналізм, а основу структури компетентності складають його педагогічні вміння, що показують цю готовність [4].

Також нам імпонує думка Н. Кузьміної, що визначає поняття професійної компетентності, як обізнаність та властивість його особистості, що дозволяє продуктивно вирішувати навчально-виховні завдання, спрямовані на формування іншої особистості.

Варто зазначити, що до історичної компетентності відносять: логічну, аксіологічну, інформаційну, хронологічну, просторову компетентності.

Мета вчителя історії – запропонувати учням і вчителям засоби для роботи із різними інтерпретаціями минулого, що надає учням можливість розвивати зріле критичне ставлення до інформації.

То враховуючи вище вказане, на нашу думку, у сучасного вчителя історії повинні бути сформовані такі професійні компетентності:

1. Демократизм. У НУШ, враховуючи гуманістичний підхід, учень має право мати свої погляди, думки та давати оцінку історичним подіям виходячи з власного світобачення, що може відрізнитися від позиції педагога та авторів підручників;
2. Гуманістична спрямованість викладання матеріалу. Виокремлення з контексту історичних подій людей, як окремих особистостей зі своїми життєвими проблемами;
3. Професійна та фахова компетентність. Варто наголосити, що ця компетентність характеризується здатністю до постійного самовдосконалення вмінь та навичок педагогічної майстерності, володіння вільним та постійно обновлюваним теоретичним матеріалом, що уможливить покращення результативності навчання та матиме позитивний виховний результат. Створення власного продукту діяльності, тобто нових методів та підходів навчання вчителем історії являється якісним показником високої педагогічної майстерності;
4. Громадянська свідомість. Вчитель як суб'єкт державотворчих процесів відіграє роль провідника до створення свідомого громадянина, що критично мислить; допомагає усвідомити учням державні ідеї та цілі;
5. Особиста культура педагога. Сучасний вчитель в першу чергу повинен дотримуватись гуманістичного стилю виховання. На власному прикладі показуючи учням важливість сприйняття особистості, як загальноважливого поняття для власного духовного зростання.

Професійна компетентність вчителя – інтегроване особистісне утворення, що складається з її особистих якостей та здібностей, що розглядаються як джерело й критерії її предметної діяльності в системі освіти. Ми схилиємось до тієї думки, що це – інтегративна якість особистості, що володіє комплексом професійно важливих якостей. Має високий рівень науково-теоретичної й практичної підготовки для творчої діяльності, та

ефективно взаємодіє з учнями в процесі педагогічної діяльності впроваджуючи сучасні технології для досягнення поставлених цілей.

Таким чином, професійна компетентність передбачає не тільки наявність знань, але й вимагає опори на теоретичні психолого-педагогічні знання та практичну відпрацьованість поведінкового компонента: стилю педагогічної діяльності й спілкування, стратегій і тактики професійної поведінки, способів рішення педагогічних завдань у реальній взаємодії з класом і з окремими учнями. Тому система розвитку та підвищення професійної компетентності повинна не тільки озброїти вчителя психолого-педагогічними знаннями, але й спрямувати педагога на їх правильне застосування в практичній діяльності.

Розвиток системи освіти в основному залежить від майстерності педагогів в цілому і від особистісних якостей кожного з них. Зміна традиційних цінностей, конфлікт між стереотипами, що сформувались, і запитам сьогочасних школярів змушують вчителів задуматися про вмотивований розвиток професійної компетентності, тобто розвивати самого себе.

Підсумовуючи, можемо відзначити, що сьогодні більшість науковців розглядають професійну компетентність вчителів не лише як вміння працювати, а як здатність до створення власного продукту, прийняття певних рішень, несення відповідальності за них, готовність до творчості.

Висновки. Отже, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що психолого-педагогічна складова формування професійної компетентності вчителя історії – поняття досить динамічне й багатогранне, тому що, його зміст змінюється відповідно до модернізаційних процесів у суспільстві. Стрімкий розвиток науки й практики безпосередньо впливає на формування (оновлення) змісту та структури професійної компетентності учителя.

Варто зауважити, що доступ до нової інформації, яка стосується нових наукових та педагогічних технологій, можливість професійної комунікації, розширення власного світогляду, а також можливість практичної реалізації творчого потенціалу, спільних ідей та планів також суттєво впливає на процес особистісного та професійного зростання вчителя історії. Виступаючи в ролі суб'єкта педагогічного процесу вчитель історії формує високу соціальну та освітню значущість національної свідомості й духовної культури. Адже в умовах політичної нестабільності українського суспільства на нього покладається велика відповідальність за долю молодих громадян країни, від яких залежать подальші державотворчі процеси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І. А., Сагач В. Н. Краса педагогічної дії. Київ : Українсько-фінський інститут менеджменту, 1997. 302 с.
2. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 . Харківський державний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 27 с.
3. Маркова А. К. Психологія професіоналізму. Москва : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 308 с.
4. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Мищенко А. И., Шиянов Е. Н. Педагогика : учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. Москва : Школа-Пресс, 1998. 512 с.

УДК 37.014.7

Крючкова Катерина,
учитель історії комунальної установи
Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів
№ 7 імені Максима Савченка СМР,
м. Суми, Україна

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

У статті розглянуто структуру соціальної компетентності, особливості її формування та розвитку в учнів 9-х класів на уроках всесвітньої історії.

Ключові слова: *соціальна компетентність, неконфліктна атмосфера, малі групи.*

The article covers the topic of a social competence structure, its formation and development in the 9th grade students at World History lessons.

Key words: *social competence, non-conflict atmosphere, small groups.*

Парадигма сучасної української освітньої системи передбачає перехід від знаннєвої до компетентнісної складової, від навчання, до конструктивної співпраці, заснованої на принципах «педагогіки партнерства». Концепція Нової української школи визначає 11 ключових компетентностей учнів, серед яких вагомою складовою є соціальна та громадянська.

Соціальна та громадянська компетентності включають в себе усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів.

Проблема формування соціальної компетентності учнів активно досліджувалася науковцями М.Докторович, І.Зимною, Т.Смагіною, С.Хазовою, В.Куниціною, Дж.Равеном, Роуз-Краснером. Зазначимо